

МИРОСЛАВ КЪРЛЕЖА (1893-1981) е най-значимият хърватски писател на XX в. След като завършва средно образование в родния си град Загреб, Кърлежа постъпва през 1908 г. във военното училище в Печуй.

Неговата ранна литературна кариера започва през 1914 г. След Първата световна война той се завръща в Загреб и се посвещава на литературата. Войната разбива илюзиите му – сборникът с къси разкази “Хърватският бог Марс” (“Hrvatski bog Mars”, 1922) пресъздава мизерното състояние на хърватските войници в австро-унгарската армия.

Кърлежа се противопоставя на монархисткия режим в Югославия и през 1919 г. основава ляво ориентираното списание “Пламък” (“Plamen”, 1919). Също така е в постоянен конфликт с масоните, националистите и духовниците. През 1923 г. основава списанието “Литературна република” (“Književna republika”), след това “Днес” (“Danas”, 1934), “Печат” (“Pečat”, 1939) и “Република” (“Republika”, 1945). Дълбоко впечатлен от съветската революция, той е привлечен от идеите на марксизма. Член е на комунистическата партия от 1918 до 1939 г., когато е изключен.

Ранните драми на Мирослав Кърлежа – “Легенда” (“Legenda”, 1914), “Кралево” (“Kraljevo”, 1918) и “Адам и Ева” (“Adam i Eva”, 1922), свидетелстват за съзряването му от млад идеалист в социално мислещ писател. Пиесите му се характеризират с ясен, откровен диалог и безмилостно разкриване на социалната несправедливост.

Драматичната трилогия, съставена от “Господа Глембаеви” (“Gospoda Glembajevi”, 1928), “В агония” (“U agoniji”, 1928) и “Гръб” (“Leđa”, 1932), която описва разпадането на фамилията Глембаеви и упадък на буржоазното общество, се смята за неговия творчески връх.

В периода между двете световни войни, когато създава голяма част от най-добрите си творби, Мирослав Кърлежа става лидер на социално ориентираните писатели. Това е и време, изпълнено с много превратности. Така например след написването на “Диалектически антиварварин” (“Dijalektički anti-barbarus”, 1936), където осмива ортодоксалните сталинисти, той е изключен от комунистическата партия.

В областта на прозата с особена стойност се откроява романът “Завръщането на Филип Латинович” (“Povratak Filipa Latinovića”, 1932) – това е историята на хърватския художник Филип, който се завръща от Париж в малкото си родно градче. Героят е преследван от мъчителните спомени на детството си и се опитва да преоткрие образа на баща си. Филип се спасява в Чистилището, докато другите герои умират.

Поезията на Кърлежа от този период се отличава с активен обществен патос. В поетичните сборници “Книга на Лириката” (“Knjiga Lirike”, 1932) и “Стихове в тъмнината” (“Pjesme u tmini”, 1937) той предсказва победата на

социализма, а “Балада за Петрица Керемпух” (“Balada Petrice Kerempuha”, 1936) е сборник с поеми, написани на кайкавски диалект.

През 1947 г. Мирослав Кърлежа е избран за заместник-председател на Югославската академия на науките. През 1951 г. става директор на Хърватския институт по лексикография. От 1958 до 1961 г. той е председател на Съюза на писателите.

През целия си живот Мирослав Кърлежа твори с огромна творческа енергия. “Париж има Балзак и Зола, Дъблин – своя Джойс, а Хърватско има Кърлежа – един от най-талантливите и проникателни автори в европейската литература”, пише за него “Сатърдей Ревю” (“The Saturday Review”).

Предлаганият откъс е от трета част на романа “Банкет в Блитва”, която предстои да излезе. Първите две са представени в изданието от 2003 г. на изд. “Балкани” към поредицата “Балканска библиотека”. Преводът е на Сийка Рачева.

Евелина Грозданова

Из „Бележка на автора към трета книга на „БАНКЕТ В БЛИТВА“ (1964 г.)

Първите две книги на романа “Банкет в Блитва” излизат в колекцията “Събрани съчинения на Мирослав Кърлежа” през 1938/1939 г. като издание на “Библиотека на независимите писатели”, но през 1941 г. издателството е забранено и затворено, а всички книги на Кърлежа изгорени. Третата заключителна книга на романа излиза едва през 1964 г., двадесет и три години по-късно. Меланхоличното звучене на “Банкет в Блитва” представлява вариация на появилата се по това време и вземаща все по-застрашителни размери тема за зараждането и разрастването на фашистката психоза в различните европейски страни в навечерието на Втората световна война. Мотивът за написването на романа е нападението срещу Естония, Испанската революция и събитията в Мюнхен през 1935/1939 г. като символична визия на европейската политическа действителност и все по-ужасяващата динамика на международните събития. След първото следвоенно издание на романа през 1953 г. от издателство “Зора” в Югославия и в чужбина се разпространяват схващанията, че първите две книги са написани с езоповски език и че представляват открита алюзия на ситуацията в Кралска Югославия, но подобни твърдения са верни само отчасти. През периода 1918–1941 г. Кралска Югославия не е единствената европейска държава, в която не са решени въпросите за гражданските демократични свободи и националното равноправие.

През февруари 1961 г. хърватският писател Ервин Шинко обърна внимание на факта, че “Отвореното писмо”, изпратено от португалския поет,

драматург и капитан Енрике Галвао до португалския диктатор Салазар досущ се покрива с езика, стила и тона на “Отвореното писмо на Нилс Нилсен” до диктатора на Блитва полковник Барутански.

В “Банкет в Блитва” политическата, моралната и естетическа тирания при различните автократични режими се извисява до символ, символ на една трагедия, която е актуална и днес.

Мирослав Кърлежа

ХОТЕЛ „САВОЯ“ (Фрагмент)

В хотел “Савоя” в центъра на вайдахунското сити, в тристаен апартамент: салон в стил Людовик XV, кабинет, обзаведен в най-модерния парижки стил на Андре Маре от 1925 г., и спалня в ниша със завеса от тъкан със златни нишки, като почетен гост на Република Блатвия Нилсен потъваше във все по-мрачните бездни на безизходното и меланхолично самораздиране.

Още е нощ, дълбока, злокобно тъмна, безконечно дълга, безкрайна блатвийска нощ, а над платаните и вечнозелените храсти пред хотела, над катранената мъглявина на блатвийския хоризонт се показва бледотемнужено зазоряване, което се слива със светлината на умиращите газени фенери по алеята в градината и преминава в жълтата, мътна амалгама на зловещото разсъмване. Мъчителната музика на безсънната нощ, мрачната увертюра на раждащия се блатвийски ден тихо угасва с кантилената на сивата светлина, която ръми от небесните висини над виадукти, газомери, хидранти и мостове сред воала от сив, утринен тих дъжд. Лиричното събуждане на уморената катадневна вайдахунска инсценировка е толкова тържествено, толкова декоративно в своята инструментация, сякаш не се касае за съдбовно разсъмване на нов тягостен ден, който ще стане може би съдбовна дата за живота или смъртта на Нилсен.

Снощи на тържествената вечеря при Октавиан Дезидерие Кронберг, бледо блатвийско подражание на Вернхарн, вечеря, уредена в чест на Нилсен в дома на поета, маестрото му подари книгата си с най-новите блатвийски “Дитирамби”, поднесе му я като дар на политик, който се бори смело за възвишените идеали на “свободата и равноправието”. Разпределени в седем цикъла, възхваляващи исторически блатвийски градове, които според Кронбергвата визия днес не са и в миналото никога не са били леярни на убийства, палежи и всевъзможни нечисти дела като градовете на упадъчните цивилизации на Атлантида и Меридиания, тези “Дитирамби” са замислени като протест срещу “болната, изопачена цивилизация”, която подложи на кървава гавра най-чистите пориви за човешко достойнство на блатвийския народ.

Когато се прибра в “Савоя”, във фойето на хотела завари хаос и смут: фойето бе блокирано от детективи, начело с някакви висши полицейски чиновници, а горе, в неговата стая, всичко бе разхвърляно и обърнато наопаки, пожарникари, камериерки, директорът на хотела – всички тревожни, смълчани, изтръпнали от случилото се.

Половин час преди Нилсен да се прибере, дежурната нощна камериерка отскочила да види дали в спалнята на Нилсен всичко е наред и в последния миг, когато си тръгвала и угасила лампата, ѝ се сторило, че от масата в салона чува тиктакане на часовник. Металният звук привлякъл вниманието ѝ и като забелязала, че вратата на салона е отворена, запалила отново лампата и приближавайки се към масата, разбрала, че отчетливото тиктакане идва от поставения на масата пакет. Пакет на фирмата за обувки “Фяменго”, намираща се на площад “Генерал Георги Вайда-Вайда”, съвсем обикновена картонена кутия, с попълнена фактура за бежови обувки “Фяменго”, навити като обикновен будилник. Камериерката, наивна блатвийска селянка в черна копринена дреха, с бяла джувка в буйната си коса, долепила ухо до тънката картонена обвивка и като чула как тези тайнствени обувки тиктакат като часовник, хукнала изплашена по стълбите и си счупила ръката на мраморния под във фойето.

Бе установено, че тайнственият пакет е предаден на портиера съвсем нормално, както изобщо се предават подобни пакети, от куриер на фирмата “Фяменго” с обяснение, че гостът на хотел “Савоя” господин доктор Нилс Нилсен си купил преди няколко минути тези обувки в магазина отсреща, от другата страна на площада, и помолил да занесат пакета в хотела на неговия адрес, който написал собственоръчно върху кутията. Полицейското разследване разкри, че се касае за адска машина блитвинско производство, че в магазина на “Фяменго” никой не е купувал такива бежови обувки, следователно никакъв куриер на фирмата не е донасял пакет, а дневният портиер, който се сменил с нощния в девет часа и когото измъкнали от леглото в първия му сън, се оправдавал, че приел пакета съвсем нормално, без каквито и да било съмнения, вписал приемането в книгата на фирма “Фяменго” и просто механично предал пакета на пиколото да го отнесе в стаята на госта на първия етаж. Кой е този гост и по какви причини живее в хотела, портиерът нямал понятие, той работел на черния вход към отделението за приемане на продуктите, а тоя ден по думите му застъпил на смяна неочаквано в два часа следобед, за да смени главния портиер, който заминал внезапно в провинцията поради смъртен случай в семейството. До момента не бе ясно дали версията за неочаквания “смъртен случай” в семейството в провинцията е вярна, а детективът от тайната полиция, който трябвало да бъде дежурен във фойето между пет и девет часа, дошъл в девет без пет мъртвопопян и веднага предал службата на новата смяна, която продължила работа съвсем нормално.

Съдейки по всичко, целият план на операцията е бил точно синхронизиран: тези, които са приготвили адската машина, са знаели, че Нилсен е

поканен на вечеря, дадена в негова чест от Кронберг, и няма да се прибере преди полунощ; те проследили внимателно кога излязъл от хотела, защото двайсетина минути по-късно момчето донесло “Фяменго” пакета в портиерната; на организаторите е било също така известно, че вратата между спалнята и салона е винаги затворена, знаели са, че Нилсен не използва салона, а защо е оставил пакета на масата в салона и защо не е затворил вратата, пиколото не можеше да обясни. Няколко къде да остави пакета в спалнята, защото всички маси и кресла били отрупани с книги, освен това, когато гостът отсъства, пакетите обикновено се оставяли в салона, а защо не е затворил вратата, пиколото също не можеше да си спомни, явно при разпита не му беше ясно значението на тази подробност. Организаторите на атентата били разработили плана си до най-малки подробности, защото цялата последователност от ходове и ситуации била най-внимателно синхронизирана: телеграмата за главния портиер била предадена на получателя своевременно, така че той да успее да замине със следобедния влак, а дежурният детектив бил напът от непозната дама, “гост на хотела”, за която се установило, че изобщо не е сред регистрираните; установено било също така, че въпросната телеграма не е подавана в пощата, нито е била връчвана.

Когато, следван от маса любопитни и тревожни погледи, Нилсен се качи на етаж, той остана невъзмутим и спокоен сред създадения безпорядък. В такива драматични ситуации разстроените му нерви, които като микрофони усилваха всяко, дори и най-незначително трептене, се противопоставяха на хаотичното насилие като стоманени въжета, а организъмът му функционираше най-мобилизирано и най-прецизно точно когато около него с буреносна сила се извиваше вихрушка. В подобни моменти кръвта му, мозъкът му, чувствата му, цялата му физика приемаха тайната на опасността като един вид благотворна напитка, която избистря мислите, повишава силата на волята и издига усещането, че живее до най-висока степен.

“Тези кретени са пресметнали нещата съгласно правилата на своята математика горе-долу логично; те са навили своята адска машина да гръмне към полунощ, според закона на вероятностите, тъй като през тези два месеца, откакто живееше в “Савоя”, Нилсен не се прибирал по-късно от единадесет часа вечерта. Имаше някаква логика и в това, че бяха оставили пакета именно в салона в стил Людовик XV: от първия ден, откакто живееше в “Савоя”, той не бе прекрачвал прага на този салон и следователно нямаше да го стори и тази вечер, затова идеята да се постави експлозивът в салона е била внимателно обмислена.

Не бе тайна, че Нилсен страда от алергия към салонната гарнитура в стил Людовик XV: този факт бе известен на всички камериерки, както и на прислугата на етаж, тъй като той употреби доста време, докато наложи правото си да заяви, дори да заповяда енергично на цялата прислуга да затварят вратата на салона, който като ценен хотелски мизансцен съгласно правилника трябвало да бъде постоянно отворен, тъй като за по-голяма представителност вратите между салона, спалнята и кабинета във всички

апартаменти на хотела трябвало да бъдат постоянно отворени. Следователно, ако в случая някой от прислугата бе заподозрян, съмнението падаше върху всички, върху всички камериерки и обслужващи на етаж, защото бе логично да се предположи, че още от първия ден са го следили невидими очи и че между тях има и такива, които тайно желаят смъртта му, желаят той да загине, но дори и това е логично, защото против него заговорничи огромна маса глупост и омраза”.

Самият министър на полицията Рейкявис, когато дойде, за да присъства лично на огледа, също загрижено подчерта, че невидими очи непрекъснато го следят, като при това го поздравява радостно и изрази задоволство, че всичко е завършило щастливо. Той не скри крайното си огорчение и негодуванието си от това, че Нилсен непрекъснато отказва да се съобразява с напълно оправданите основания за постоянна бдителност.

– В известно отношение е разумно, че напуснахте “Роа д’Англьотер” и заради чужденците, които пияни имат навика да се къпят в ранните утринни часове, и заради старите тръби и кранове, които по цяла нощ пиукат като разлудели се пилеца, макар че като сграда “Роа д’Англьотер” е по-солиден от “Савоя” и контролът там технически може да се извършва по-прецизно, отколкото в огромния савойски цех от сто и петдесет стаи. Персоналът в “Савоя” се сменя почти всеки ден и в тази бъркотия кой може да гарантира за съмнителната върволица от хора, които, слагайки фуражката на хотелски портиер, стават джентълмени, нали? Тази декласирана дружина по принцип е свързана с полицията поради самото естество на работата си, но кой може да знае с кои още полиции са във връзка господата блатвийски портиери по хотелите? На тези неща трябва да се гледа с полицейски очи. Не живеем на луната... Нилсен непрекъснато отказва придружители, телохранители и въоръжен транспорт – продължи Рейкявис, – той унесено скита из града, сякаш е на излет, а много добре знае какво може всеки миг да му се стовари на главата. И затова като отговорно лице аз не виждам друг изход, освен Нилсен да приеме гостоприемния и великодушен жест на министър-председателя и още тази вечер или най-късно утре да се премести в “Белведере”, там ще има сигурна и доверена охрана и аз лично като министър на полицията мога да гарантирам прислугата, освен това там положително ще спи по-спокойно, отколкото тук, в “Савоя”.

Съмва уморено утро, пълно с неизвестност и проклетия, а Нилсен се вслушва в приглушеното чуруликане на птичките в платаните пред хотела и размишлява над случилото се: мисли за обувките от “Фяменго”, за детективите и за Октавиян Дезидерие Кронберг, увенчания с лавров венец поет на малкия, пренебрегнат и неизвестен европейски народ, за поета, който го прие у дома си с княжески почести. Октавиян Кронберг му подари подвързано в кожа и обшито със злато издание на своите “Блатвийски дитирамби” с възвишено, поетично посвещение, сякаш подарява книгата си на свръхчовешко същество, лишено от страх и недостатъци, на рицар, който самоубийствено предизвиква гнева на гръмовержеца, за да бъдат осъщест-

вени идеалите на блатвийско-блитвинските родолюбиви поколения, а Нилсен видя в нея Октавиян Кронберг в голотата на най-долно нищожество.

Съзва мрачно, тежко утро, подгонено от силния южняк, предвестник на скорошен топъл дъжд, а над града прелитат сребърните кръгове от утринния звън на дузината вайдахунски камбанарии в центъра.

“Ангелус!¹ Жалкият, изтъркан Ангелус над вайдахунските покриви, лирично-наивният култ към олимпийската рицарска авантюра на един Юпитер с безименната клета еврейска девица, която като “*virgo in tacta*”² ще остане с незаконното си дете банално опозорена и унижена, подобно на Гретхен от “Фауст”, а днес вайдахунските камбани бият в нейна чест като единствена закрилница на цялата блатвийска нация “*Ave, Maria, advocata Vlatthuanniae, ora pro nobis!*”³.

“Днес всичко е превърнато в една-единствена международна религия: и камбаните, и богините, и поезията... В тези затънтени, гладни земи, където йезуитите първи са започнали да пишат книги на родния си език, в тези жалки селски овчарски цивилизации днес поетите, застанали начело на нацията, преписват Дитирамбите на Вернхарн и бълнуват, че родната блатвийска ветеринарна наука има международен принос в проучванията на шапа и разни други болести по овцете и свинете!”

Юпитер Тонанс на блатвийската поезия, Октавиян Дезидерие Кронберг бе единственият блатвийски поет, с когото Нилсен бе имал честта да се запознае още по времето на арагонско-хунската държавност, в навечерието на Световната война, когато в Блитва и Блатвия господстваше прословутата Арагонска династия. Блатвиецът Октавиян Дезидерие Кронберг, родом от една от северните блатвийски области, бе сред многобройните аполитични естети, така наречените “ларпурлартисти”⁴ самозванци, човек, който като цивилно гражданско лице съвсем не се интересуваше от каквото и да било блитвинско или блатвийско народно освобождение или еманципация.

Още като гимназист Октавиян заминава да учи в столицата на Хуния и там, в хунския столичен печат, става един от професионалните вестникари, когото Хуния заличи като блатвиец с жалък изглед за литературна кариера срещу съвсем прозрачен и дребен подкуп и го присъедини към така наречените блатвийски родоотстъпници. В Халомпестис Октавиян започна да публикува стиховете си на хунски език и блесна на небосклона на хунската поезия като бенгалски огън, озарен от съмнителното сияние на Кронберговото, тогава вече пълно, блатвийско ренегатство.

Нилсен срещна Октавиян Кронберг за първи път в ранната пролет на 1912 – 1913 година на чай у виолончелиста и прославения виртуоз Попе-

¹ Ангелус – утринна молитва при католиците. – Б. пр.

² *Virgo in tacta* – непорочна, девственица (лат.). – Б. пр.

³ Аве Мария, защитнице на Блатвия, моли се за нас (лат.). – Б. пр.

⁴ *L'art pour l'art* (фр.) – “изкуство за изкуството”, лозунг на Теофил Готие, приет като призив и схващане за чисто изкуство, т. е. за изкуство, което съществува заради самото себе си, а не като средство или цел на нещо друго. – Б. пр.

рини, когато Кронберг шестваше из халомпестинските салони в патетичната роля на признат любимец на хунските музи, закичен с възголемичката паунска опашка на така наречената вестникарска слава от страниците на холмпестинските всекидневници. На музикалния сеанс у Поперини, стар професор от консерваторията, приятел на Лист, Октавиян Дезидерие се появи сияещ от успеха на своите прочули се точно тогава “Хунски акорди” и тъй като старият Поперини бе братовчед на майката на Нилсен, годеникът на дъщерята на Поперини Кронберг се отнесе сърдечно към бъдещия си роднина, неизвестния адвокат от блитвинската провинция, но още с първите думи по тона и начина си разговорът премина във възбуден диалог, изникнаха пререкания между известния поет и неизвестния адвокат, които за малко да завършат с нервен сблъсък. Всъщност Нилсен се осмели да изрази учудването си, че хунското сърце на Кронберг е толкова съпричастно и развълнувано от трагичната хунска участ, след като блатвийската съдба е несравнимо по-трагична, защото Блатвия стене под хунско иго, а не Хуния под блатвийско, затова е повече от естествено един блатвийски поет да се вдъхновява от проклятието, тегнещо над неговия народ, вместо да се подмазва на “нацията”, която господства над Блатвия. Кронберг отхвърли тези “дребношовинистични”, “ограничени в тесни провинциални рамки” твърдения и започна да развива възвишени космополитични теории, че националното чувство било отживелица, отдавна превъзможнато вече разбиране, и че основният дълг на поета е да помирява, а не да разделя народите.

Година-две по-късно, през есента на 1916 – 1917 година, когато блитвинците вече гинеха в катастрофата на Световната война, когато блитвинските легии на Барутански се бяха оттеглили като бунтовници, а и Нилсен се готвеше при първа възможност да присъедини батальона си към тях, на път за ингерманландския северен фронт Нилсен мина през столицата на Хуния и се обади на Кронберг, който любезно го покани на чай в собствения си дом край стените на Старата крепост, където живееше като *pater familias*⁵ в първите години на своя щастлив брак. Тогава, сред вихъра на Световната война, Октавиян Кронберг вече играеше ролята на общопризнато хунско национално величие, чиито стихове с родолюбив патос се възхваляваха в хунските училища, и по всичко личеше, че в най-скоро време ще бъде приет в Хунската академия на науките и изкуствата.

Нилсен пристигна на прословутия чай направо от фронта, тъй да се каже, саждив от барута, смазан и наранен от безумието, което се разгаряше с последните пламъци на дивия пожар, който през последното лято на войната всеки ден поглъщаше хиляди хунски, блитвински и блатвийски воители – *ad maiorem Aragoniae glóriam*⁶.

Докато вървеше към старата халомска крепост, изведнъж от ясното небе се изсипа такъв адски порой със страшни гръмотевици, че от пустите

⁵ *Pater familias* – глава на семейство (лат.) – Б. пр.

⁶ *Ad maiorem Aragoniae glóriam* – за вечна слава на Арагония (лат.) – Б. пр.

улицы за миг изчезнаха двуноги, файтони и кучета; под биенето на барабани и шума на кучешката кожа, под тракането на бакърени тепсии и чинии по главната улица безстрастно продължаваше да крачи само блитвинският пехотен батальон на път за фронта. Сред светкавици и тъмни, зелени порои вятърът кършеше платаните в градината, блитвинският батальон вървеше в чудовищната буря под съпровода в три четвърти такт на баналните арагонски тръби и барабани, заслоняван от блитвинските народни знамена с огромен лозунг “За чест и слава на арагоните!”, крачеше като омагьосан в последния си марш към смъртта: тра-та-ра-та, ра-та-тра, едно-две, едно-две...

Знаменца в цветовете на блитвинския трибагреник, червено-оранжево-черно, бяха забодени в дулата на пушките на императорския арагонски батальон в знак на висша признателност, че са получили законното право столетия наред да стрелят срещу народните интереси, ала дъждът бе намокрил знаменцата в стоманените цеви и от мократа блитвинска хартия по бузите на войниците се стичаше червена като кръв боя, а лицата на пияното множество червенееха като скалпирани. Бронзовият избран арагонски княз на кон в патетична левада като че ли искаше с размаханата си триъгълна шапка и по-трайния от бронза стар поетичен надпис върху мраморния си пиедестал да изрази възвишеното си княжеско възхищение от безумната блитвинска пехотна дружина, която бушуващият вихър носеше към безвъзвратното. *Dulce et decórum...*⁷

Нилсен се подслони под стряхата на една беседка в парка, поривът на вятъра довя в краката му едно червено-оранжево-черно знаменце с блитвински надпис: “За чест и слава на Арагонския дом!” Той вдигна от калта мокрия къс от знаменцето и се зае да разчита неопикуемо глупавия идиотски текст от политически лозунги за осъществяване на народните идеали под жезъла на арагонската династия и занесе този къс кървава, мокра хартия на Октавиан Дезидерие Кронберг и съпругата му като подарък вместо цветя.

“Какъв цинизъм, да се забождат в дулата на неграмотните блитвински телета политически лозунги за “арагонската свобода”, когато целият апарат на империята с всичките си оръдия, параграфи и бесилки е приел за своя единствена историческа мисия да съсече, избеси и унищожи клетата блитвинска, блатвийска и хунска свобода.”

Нилсен пристигна на гости у поета доста възбуден, мислейки си за хунско-блитво-блатвийската каша под арагонската шапка, в непринуден разговор изказа непосредствените си размисли за съдбата на подгизналите до кости блитвински кандидати за смъртта, като говореше подчертано емоционално против политиката на хунските графове, които управляват толкова безумно, сякаш единственият им исторически идеал е да съсипят не само себе си и своята политика, но и всички народи в Карабалтика.

⁷ *Dulce et decórum est pro patria mori* – Прекрасно и славно е да умреш за отечеството. (Хораций, лат.). – Б. пр.

– Какво означава тъпата хунска борба против блитвинския език? Още през девети век по тези места блитвините са били държавнически елемент, затова би трябвало да бъдат равноправни граждани в тази хунско-арагонска монархическа каша, крайно време е да се грабнат пушките, както прави Барутански, пък каквото ще да става!

Нилсен говореше открито, ясно и просто като човек, който разговаря със свободен човек, наистина с поета на “Хунските акорди”, но все пак с поет, за когото можеше да се предположи, че хунската му арфа храни някакви, макар съвсем бледи илюзии за политическата еманципация на блитвинско-хунските маси, сведени под властта на арагоните до нищожна нула, но още при първите думи на Нилсен Кронберг показва нервни признаци на непоносимост.

Докато поднасяше чая, домакинът прекъсваше госта си с вежливи, любезни въпроси – по-силен или по-слаб да бъде чайт, заповядайте сладки и солени лакомства, какво предпочитате – мляко или коняк с лимонов сок, за съжаление заради войната той вече не се намира, но използва заместител, произвеждат го от зелен сок, и отлично, трябва да им се признае, предприемчиви граждани от израелско вероизповедание; той се отнасяше към Нилсен с малко повече от обичайната учтивост, дискретно съдържано, малко отвисоко, нехайно, с нескрито желание да притъпи високия тон на неговите критики, показвайки, че безумно апокалиптичните хитрини днес не го вълнуват, според него в интерес на нещастното, изстрадало население на Блитва, Блатвия, Хуния, на Карабалтика изобщо, на цялото човечество е тази нещастна война да свърши час по-скоро, мнението на Нилсен, че с разбойничество и бунтарство могат да бъдат решени каквито и да било въпроси в тази арагонска и курландска част на света, за съжаление, според него е погрешно като предпоставка, а следователно и като метод! С насилие тук никога нищо няма да се реши! Никой, който има що-годе представа за елементите на западноевропейската цивилизация, няма да последва Барутански, та ние всички сме преди всичко европейци, а така също и демократични миролюбци, а не разбойници!

– Не става дума за западноевропейската цивилизация, а за арагонското, за курландското и хунското незачитане на всички положителни страни на западноевропейската цивилизация! Хунско-арагонската дружина изпраща днес на бесилката стотици хора само защото искат да учат, да четат и пишат на своя майчин език! Това е политика на изстребление, на лъжи и убийства, политика на най-отвратителни престъпления срещу собствения примитивен и наивен блитво-блатвийски народ. Няма никакви особени причини, нито пък може да има, да се произнасят военни смъртни присъди само защото някой иска да говори, пише и чете книги на майчиния си език.

– Е, да, но все пак, ако погледнем справедливо, въпросът е декоративен, а донякъде и формалистичен! Не си струва да се надига глас за това, дали трябва да се пише на този или онзи овчарски език, който няма никаква своя традиция, език, който едва днес се ражда и създава след толкова без-

плодни столетия на културна атрофия, още повече когато човек говори със съмишленици, освен това, разбира се, всичко е относително, не може всичко да се мери с една и съща мяра, защото решаващи са законите на оптиката, от особено значение е под какъв ъгъл се гледа на нещата.

– Разбира се, всичко зависи от оптиката и от оптичните закони, от ъгъла на наблюдение, от гледната точка и от погледа върху нещата, в крайна сметка от убежденията, от възгледите, от морала, ако щете най-сетне, поточно преди всичко от морала, но що се отнася до “морала”, тази празна дума, толкова често изричана в разговорите в тъмните стаи, то тя получава съвсем друго значение, когато си спомним за калните и окървавени окопи, за тракането на картечниците, защото едно е да водиш изолиран живот на поет и да разговаряш за морал, а съвсем друго е да бесиш хора заради някаква си варварска азбука.

– Моите уважения към вашата логика, драги докторе, но извинете ме, аз още не съм обесил никъде никого.

– Да, вие не сте стояли край бесилките, не сте присъствали при изпълнението на смъртни присъди, не сте почувствали какво е да окачват на бесилката някакъв си полуграмотен селянин, на когото нахлузват примката само защото господата хунски офицери, любители на вашата поезия, не могат да се разберат с невинния човек, защото според хуните, когато някой говори блитвински, той лае.

– Не зная, но предполагам, че по всяка вероятност не е било само заради езика... За съжаление, както знаете, ние не живеем в нормални времена. По въпроса за войната хунско-блатвийската политика е напълно солидарна, против нас, хуните, се заговорничи, за нас, хуните, въпросът е да бъдем или да не бъдем, всички у нас го съзнават и доколкото ми е известно, никой от нашите хуни, нито от лоялните блатвийци, не е иредентист, тоест не зная дали мога да се изразя така, никой не е предател, никой не мечтае за някакво отделяне. В края на краищата това е положението, за съжаление историческата културна истина е, че интересите на всички народности под арагонската корона не са еднакви: в нашата монархия има държавнически, високоположителни, национално организирани народи, които знаят какво искат и действат в положителен, полезен за държавата смисъл, а има и объркани, тъй да се каже – на по-ниска степен на цивилизацията народи, склонни да подценяват качествата и значението си, с една дума – народи нервни, с доста развихрено въображение, които не знаят какво искат и никога не се съгласяват с това, което в даден момент е политически наложително от гледна точка на хунско-блатвийската общност, и естествено това е фатално за всички тези народи. Едно нещо обаче не подлежи на никаква дискусия: с истеричното и безумно поведение на Барутански и неговите сателити няма никога нищо да се постигне.

– Позволете ми да ви отговоря от името на един такъв “нервен” народ, народ, който “не знае какво иска”, но добре знае какво не иска, първо не иска да бъде пушечно месо за арагонските интереси и освен това не иска да

участва в политически престъпления, защото това, което вие защитавате в името на някаква си хунско-блатвийска солидарност, не е никаква солидарност, а престъпление и запомнете: не ви говоря като блитвин, нито като националист, защото съм прекарал цялата си младост в Блатвия сред блатвийци, а и майка ми е родом оттам, затова смятам, че мога донякъде да разсъждавам и мисля с блатвийската логика! Блитва и Блатвия са жертви на арагонската престъпност, също както Хуния, Курландия и Кобилия, стигне ли се дотам, да забие камбаната, тя ще удари най-напред за Хуния, а след Хуния и за всички блатво-хунски сателити, и то точно поради вашата късогледа и неинтелигентна блатвийско-хунска политическа и морална глупост.

Постепенно гласът на Нилсен започна да звучи с патетиката на еремиада, сякаш някакъв безумец заплашваше гранитните стени на Арагония и на хунско-блатвийската лоялна военна победа, за която в хунските вестници и особено във всекидневника “Хуниас футур” анонимни автори на уводни статии (сред които бе и Октавиян Кронберг) пишеха, че “Арагония е пред най-бляскавата победа в своята история”.

Кронберг се ядоса от прогнозата, че хунско-блатвийското поражение е неминуемо, и показва, че не е склонен в „своя дом“ и „под собствения си покрив“ да присъства пасивно на политическото опело под биенето на погребалните камбани на Нилсен.

– Във война сме, господин докторе, за съжаление, така е, без каквато и да е моя лична отговорност или вина, във война сме и воюваме, както умеем, воюваме грубо, разбира се, нечовешки, разбира се, често пъти дори и глупаво, да, сурово, дори несправедливо, може би дори престъпно, както вие казвате, да, допускам го, но когато става дума да забие камбаната, предпочитам тя да удари за нашите врагове, които ни желаят злото и заговорничат против нас, а не за моята родина... Right or wrong, my country...⁸

В този момент в библиотеката се втурна единственият син на Октавиян, Адам, тригодишно златокосо момченце, с голяма яркочервена лъскава топка, пусна я и с разперени ръце, почти възторжено се хвърли в обятията на баща си с вида и жеста на татков любимец, негова единствена надежда и гордост, а после, като видя Нилсен, се сепна и излезе от ролята си, смутен, че е дръпнал пред непознатия завесата на взаимната им обич, която естествено не трябваше да бъде скрита под булото на дискретността, но не бе и гледка, заслужаваща любопитството на чужди и неприятни очи.

– Адаме, поздрави учтиво господина – обърна се бащата към единствения си син, за да го избави от смущението, – поздрави нашия скъп приятел, господин доктора, той е наш добър приятел, той е офицер, ето сега е дошъл да те види, пристигнал е от фронта, той воюва и защитава теб и татко ти от нашите врагове, които искат да ни запалят къщата, да ни унищожат, да ни убият, Адаме, сине, хайде, поздрави господин офицера.

⁸ Справедлива или не, това е моята родина... (англ.). – Б. пр.

Тази вечер в дома на лауреата на блатвийската поезия всичко излезе несравнимо по-глупаво от някогашното халомпестинско посещение преди десетина години, когато на сбогуване Кронберг му подари своите "Хунски акорди" с изкуствен и престорен патос, а донякъде и с надменно високомерие: "На доктор Н. Н. Right or wrong, my country... за спомен от нашия разговор de rebus blitvanicis⁹, О. Д. К." И тази вечер О. Д. К. подари на господин доктор Н. Н. своите "Блатвийски дитирамби" отново с патетично посвещение като на изпратен от Бога пророк, който като гениален политик прозира, че в Карабалтика нито един въпрос не може да бъде решен със сила и насилие.

В наздравицата, която вдигна пред присъстващите в чест на скъпия гост, Октавиан Кронберг говори за отколешните дни в Халомпестис, за да припомни на Нилсен как той още тогава, преди десетина години бе казал, че методите на Барутански са престъпни, и предрекъл, че никои никога няма да последва тези методи, тези разбойнически методи, и ето, сега е ясно като бял ден докъде те доведоха Блитва и не само Блитва, но и целия Карабалтик, и самия Нилсен, който е повече поет, отколкото политик, а днес като бездомник е изправен пред тежката историческа мисия да върне международните отношения в Карабалтика в тяхното предишно цивилизовано състояние.

– Вижте какво, драги ми, уважаеми маестро, не бих искал да възникне недоразумение сред господата, които ми оказаха честта да бъда с тях на вашата гостоприемна трапеза, не бих искал някой от присъстващите тук да се поддаде на изкушението и да приеме логиката на вашето изказване като напълно достоверна просто поради непознаване на самата истина или поради неосведоменост по въпроса. Когато последния път разговаряхме във вашия дом под старата халомска крепост, след като вие така великодушно споменахте този наш разговор, позволете ми не особено охотно да подчертая, тъй като споменът ми не е избледнял, че тогава нашият разговор имаше съвсем друг характер.

– О, да, но въпреки всичко все пак си остава фактът, че аз съвсем ясно застанах против методите на Барутански и ви предсказах, че това е обикновен хайдутлук, който не води на добро.

– Да, вие осъдихте антиарагонското бунтарство "като предателство", това наистина бе така, и аз – окървавен и смазан, тъй да се каже – огорчен от престъплението, бях дошъл у вас като корабкрушенец и ви говорех за формулата на Барутански като за единствената възможна политическа формула, казах, че най-интелигентната политика в момента е въоръженият бунт, и именно на това вие жестоко се противопоставихте, защото вие бяхте за арагонското статукво, Right or wrong, my country... така ми написахте и в посвещението на вашите "Хунски акорди", но още някъде през осемнайсега година в онази вихрушка ми изчезна книгата, спомен за нашия тогавашен

⁹ De rebus blitvanicis – за блитвинските дела (лат.). – Б. пр.

разговор. “My country” за вас бе победата на арагонската династия, разбира се, и след като днес бях предизвикан да освежа паметта ви, ще кажа следното: нека правим разлика, не е вярно, че никой не е последвал Барутански. Напротив, мнозина го последваха, всички го последвахме, всички, които не мислехме като вас, че арагонската победа е победа на “нашето отечество”, но Барутански от 1916-а не е днешният Барутански, нали, а що се отнася до мен, днес ми е ясно, че нашите народи в Карабалтика и край Илмен няма да се освободят от глупавата мътилка в главите си още дълги години, а ако вие продължавате да наблюдавате явленията около себе си псевдологично, опасявам се, че от днешните ви поетични усилия, имам предвид политическата ви концепция, няма да има много полза.

– Всичко бе така и не съвсем, драги господин докторе, всичко е относително, зависи как се гледа на нещата, от какъв аспект, а че е така, за съжаление потвърждава и вашето посещение тази вечер в моя дом, което, пак ще повторя, е голяма чест за всички ни, и аз съм щастлив, че мога да ви приветствам като човек, който гледа смъртта в очите без страх именно заради международната солидарност, която от тогава до днес е мой политически идеал. Сега било, каквото било, едно нещо не подлежи на разисквания: нашите народи трябва да си подадат ръка, нали така!

– Несъмнено, но не бих желал да се озова в положението на някакъв покаяник във власеница, на човек, който е имал погрешни прогнози, или още по-точно казано – на човек, който е разсъждавал погрешно, мислейки за нещата като Барутански от 1916 година или пък така, както мислехме тогава всички, уверени, че камбаната бие за Арагония, която вие смятате за “свое Отечество”.

– Не си спомням, право да си кажа! Знам само, че бяхте в мрачно настроение.

– Да, да, бях пристигнал направо от окопите, а двайсет и четири часа преди това лежах в калните бараки, сред вода и сгърчени гниещи трупове, и самият аз вече гниея под баражния огън и свистенето на куршумите, а освен това и под непосредственото впечатление от онази буря, от блитвинския батальон, който маршируваше към смъртта под арагонската музика, и спомнете си, жестоко ви играех по нервите именно защото говорех за бунтовниците като Барутански като за единствения възможен изход, и когато се втурна вашето момченце Адам, вие ме представихте като офицер, който защитава двама ви от гибел или *à peu près*¹⁰ това искахте да кажете.

– Не знаех, че си бил за арагонската династия, татенце – с жив интерес прекъсна думите на Нилсен единственият син на Октавиян Дезидерие Кронберг Адам, златокосото момченце от преди десетина години, сега в пети гимназиален клас, с първите признаци на мутиране в гласа, той се намеси в спора подобно на онези наивници, които със свидетелствата си често вредят на близките си, защото нямат и понятие за какво става дума. – В

¹⁰ *À peu près* – приблизително (фр.). – Б. пр.

нашите читанки пише, че ти си един от първите, които са освободили Блатвия от арагонското иго – настойчиво изрече момчето, смутено от противоречивите версии за историческата роля на баща му, когото смяташе за класически пример на поет-освободител на отечеството Блатвия.

– Това е вярно, детето ми, но господин доктор Нилсен говореше сега за други неща, които не са свързани с този въпрос и мисля, че ти не успяваш да следиш разговора ни, защото не знаеш много работи, а и времето вече напредна, сине, нали, лека нощ, сине, кажи лека нощ и на нашия скъп гост, надявам се, че ще имаш възможност още много пъти да го срещаш в нашия дом, лека нощ.

– А нашият гост, господин доктор Нилсен, е един от полковниците на Барутански, нали, и те са се борили против Арагония – не отстъпваше малкият Адам и държеше на своето, заплашвайки да се превърне в истинска напасть.

– О, да, всички се борехме против Арагония и под арагонски знамена – отговори Октавиан Кронберг на единствения си син в униформа на Младежката организация на Белонис-Белонен, куртката в маслинен цвят – и твоят генерал-фелдмаршал-лейтенант е бил арагонски генерал от кавалерията, прославен победител в арагонската война, нали, и господин доктор Нилсен, когато дойде за първи път под нашия покрив, бе в униформата на арагонски офицер, пристигна от фронта, отличен с арагонски ордени. Всичко това са твърде заплетени и сложни неща, те са част от далечното историческо минало и както ти казах, още не си толкова голям, че да можеш да следиш мисълта ми, нали така?

– Добре, разбирам, а защо днес учим, че сте се борили против Арагония, като сте воювали под нейните знамена, и как така ти си писал при арагоните на хунски език?

– Как така и защо така, защото така беше, ще учите по история за всички тези неща, борехме се, както знаехме и умеехме, и всичко това не бе никак лесно, нито просто, а сега, както ти казах, сбогувай се с нашия гост, детето ми, и лека нощ...

Превод от хърватски: **Сийка Рачева**
Редактор на превода: **Русанка Ляпова**

